
Недељко Радосављевић

ТРИДЕСЕТ БРОЈЕВА „ГЛАСНИКА” ИСТОРИЈСКОГ АРХИВА ВАЉЕВА (1966-1996)

Године 1996. изашао је тридесети, јубиларни број „Гласника” Историјског архива Ваљева. Истовремено овај број пропратила је и свеобухватна „Библиографија прилога штампаних у „Гласнику” Историјског архива”, аутора Владимира Кривошејева, која представља веома добар водич, како кроз садржаје до сада објављених бројева овог часописа, тако и кроз остала издања Историјског архива.

Историјски архив у Ваљеву једна је од ретких установа културе која има континуирану издавачку делатност већег обима. Тај континуитет највидљивији је управо у тридесет бројева „Гласника”. „Гласник” Историјског архива у Ваљеву излази од 1966. године без значајнијих прекида, који су обично надокнађивани уређивањем и издавањем двоброја. У тих тридесет бројева (од којих седам двоброја) резултате својих истраживања прошлости ваљевског краја, као и ширем подручју западне Србије, објавило је 119 аутора различитих професија, образовања и интересовања.

Највећи број до сада објављених радова резултат је истраживања политичке, друштвене и привредне историје ваљевског краја, западне и северозападне Србије. Такође је објављен и низ приказа и критика различитих издања и изложених поставки. Објављивани су и радови из области топономастике, историјске географије и филолошко-лингвистичких особености ваљевског подручја, историографске публицистике, а приређивани су и списи мемоарског карактера. Један од бројева „Гласника” у целини је посвећен научном скупу.

Током три деценије излагања мењала се делимично концепција садржаја ове публикације, као и визуелни лик. Највидљивије промене уследиле су од броја 22, када је до тада јединствени садржај подељен на више рубрика (Чланци, Прилози, Истраживања, Из рада архива, Прикази...) уз увођење резимеа на страном језику. Истовремено часопис је добио и оригиналан и препознатљив дизајн корица. С обзиром да је издавач архивска установа, посебан значај у новој концепцији добила је

рубрика „Из рада архива”, чиме су заинтересовани читаоци добили прилику не само да се обавесте о резултатима истраживања насталих на основу грађе којом располаже Историјски архив у Ваљеву, већ и да стекну увид у садржај архивских фондова. Прилога сличног карактера било је и у претходним бројевима, али се од броја 22 објављују редовно.

Од до сада објављених 330 радова највећи број, њих 154, обрађује теме из савремене историје после 1918. године. То се пре свега односи на раднички покрет између два светска рата, као и збивања током ратних година 1941-1944. Устаничким активностима током два српска устанка 1804-1815. посвећено је 24, а периоду од 1815-1912. године 70 радова. Збивања у току балканских и Првог светског рата 1912-1918. тема су 16 чланака, док је време до 1804. године обрађено са 19 радова.

Из наведених података уочљива је одређена несразмера: Радова који се баве временом до 1804. године, има свега 19, што је премало с обзиром на значај западне и северозападне Србије у позном средњем веку и периоду турске власти на тим просторима, пре свега у предустанничком времену на измаку XVIII века. То се посебно односи на деловање црквене организације на овом подручју, с обзиром да је ту постојала једна од најважнијих епископија на просторима које насељава српски народ у XVIII веку, Ваљевско-ужичка митрополија, са разгранатом мрежом манастира и парохијских цркава. Разлози за овако малу заступљеност тема из периода до 1804. могли би се пронаћи у малом броју сачуваних и доступних историјских извора из доба турске власти, али то је пре проблем истраживача него редакције. Период од 1815. до 1912. године боље је истражен, али и даље постоје велике могућности за рад на питањима пре свега друштвене и привредне историје ваљевског краја, захваљујући сачуваном фонду Ваљевског окружног суда и другој грађи из XIX века.

Делимично измењеном уређивачком концепцијом од 22. броја (1987. год.) више простора дато је истраживањима прошлости Ваљевске нахије (касније окружја) и западне Србије у XVIII и XIX веку. Објављен је и низ радова из историје школства, судства, културе, уметности, привреде, као и историјске географије, топономастике и других области.

У „Гласнику” су радове објављивали историчари који се баве локалном историјом, али и ширим темама националног значаја, социолози, филолози, као и истраживачи-аматери, који су на основу грађе до које су долазили различитим путевима, давали свој допринос истраживању прошлости ваљевског краја. Значајан број до сада објављених радова представља оригинална научна остварења, док део чланака чини компилацију ранијих сазнања и резултата истраживања. У последњих десет бројева професионални квалитет објављених радова, као и техничког дела посла на овом часопису, видљиво је побољшан. Аутори објављених радова углавном су се придржавали основних методолошких поступака на којима је заснована научна историографија, како када се ради о коришћењу историјских извора и литературе, тако и приликом презентације.

тације резултата својих истраживања. Поједини радови ипак се не могу сврстати у научну историографију, јер њихови аутори нису довољно познавали и користили та основна методолошка правила. Њихов значај ипак није занемарљив, јер су се дотицали тема које су биле на маргинама интересовања или потпуно неистражене, па су свакако послужили као подстицај да се питања која су отворили, боље и свеобухватније истраже.

Часописи попут „Гласника” имају пре свега задатак да подстичу рад на истраживању локалне историје и објављују резултате до којих се у том раду дође. Својим постојањем и континуираним излагањем током три деценије „Гласник” Историјског архива Ваљева испунио је та очекивања, док је отварањем својих страница ауторима који се баве истраживањем ширих простора западне и северозападне Србије, прерастао локалне оквире и значај.